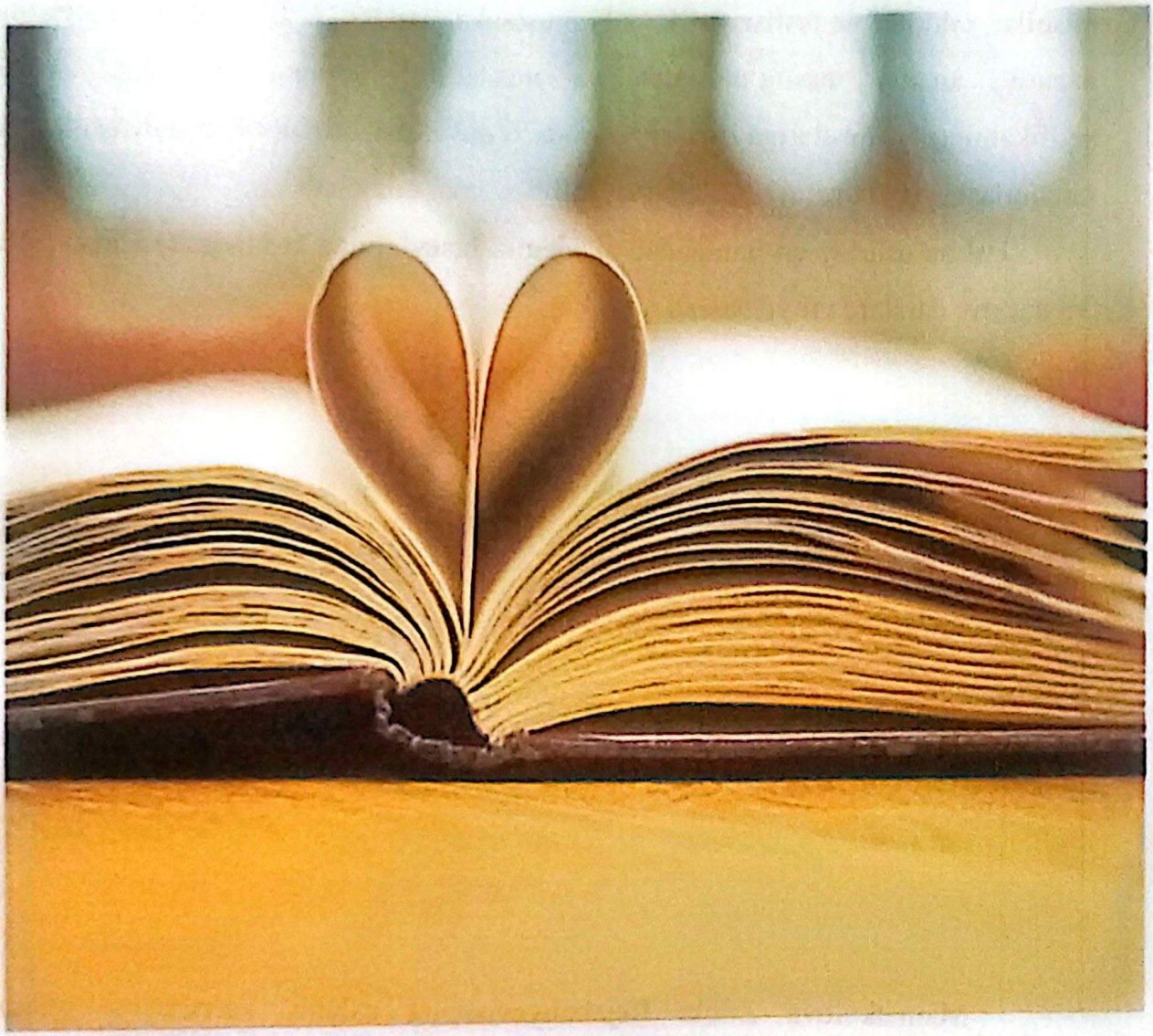
MAMATKULOVA ZILOLA REJABALIYEVNA

ATAMASHUNOSLIK

FARG'ONA 2016

CamScanner yordamida skanerlangan

Ushbu uslubiy ko'rsatma FarDU akademik litseyining 02.04.26 dagi 8-sonli pedagogik kengashida ko'rib chiqildi va foydalanish uchun tavsiya etildi.

Ona tili fanidan tayyorlangan uslubiy ko'rsatmada terminologiya bo'limi va uning tarkibiy qismi ochib berilgan. Ko'rsatmada berilgan nazariy ma'lumotlar misollar, tahlillar va testlar yordamida mustahkamlangan. Ushbu uslubiy ko'rsatma nazariy, amaliy mashg'ulotlarda va mustaqil ishlarning bajarishda, milliy setifikatning 3-4 testlariga tayyorlanishda o'quvchilar bilimini kengaytirish hamda chuqurlashtirishda zaruriy ko'rsatma bo'lib xizmat qila oladi.

Ushbu uslubiy qo'llanmadan akademik litseylarning ta'lim jarayonida amaliy va nazariy darslarda foydalanish mumkin.

Taqrizchi: Sharipova Sh
Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori

Mamatkulova Zilola Rejabaliyevnaning uslubiy ko'rsatmasi ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasining 2026-yil "30" mart dagi 8-sonli yig'ilishida muhokama etildi va ma'qullandi.

CamScanner yordamida skanerlangan

ATAMASHUNOSLIK VA UNING TILSHUNOSLIKDAGI O‘RNI

Til jamiyat taraqqiyoti bilan chambarchas bog‘liq bo‘lgan murakkab ijtimoiy hodisadir. Jamiyat taraqqiyoti, ilm-fan va texnikaning rivojlanishi natijasida tilning yangi qatlamlari vujudga keladi. Shunday qatlamlardan biri maxsus leksika hisoblanadi. Maxsus leksika tarkibida terminlar, professional so‘zlar va kasb-hunar leksikasi alohida o‘rin tutadi. Bu birliklarni o‘rganish bilan tilshunoslikning atamashunoslik (terminologiya) sohasi shug‘ullanadi.

Hozirgi davrda ilm-fan, texnika, iqtisodiyot, tibbiyot, lingvistika va boshqa ko‘plab sohalarda minglab yangi tushunchalar paydo bo‘lmoqda. Ushbu tushunchalarni aniq ifodalash uchun maxsus so‘zlar – terminlar yaratiladi. Terminlar ilmiy muloqotning aniqligi va tushunarliligini ta’minlaydi. Shuning uchun ham terminologiya har qanday tilning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

Atamashunoslik terminlarning tuzilishi, ma’nosi, tizimi, shakllanishi va qo‘llanish qonuniyatlarini o‘rganadi. Shuningdek, terminlarni standartlashtirish, tartibga solish va ularning lug‘atlarini yaratish ham atamashunoslikning muhim vazifalaridan biridir.

1. Atamashunoslik tushunchasi

Atamashunoslik (terminologiya) — tilshunoslikning maxsus so‘zlar, ya’ni terminlar tizimini o‘rganadigan sohasi hisoblanadi. Terminologiya ma’lum bir fan yoki kasbga oid tushunchalarni ifodalovchi so‘zlar majmuasini o‘rganadi.

Atamashunoslik ikki ma’noda qo‘llanadi:

1. Terminlar tizimi ma’nosida
2. Terminlarni o‘rganadigan fan ma’nosida

Masalan:

- lingvistika terminologiyasi
- tibbiyot terminologiyasi
- texnika terminologiyasi

Har bir fan o‘zining terminologik tizimiga ega bo‘ladi.

CamScanner yordamida skanerlangan

Masalan:

Lingvistik terminlari: fonema, morfema, sintaksis, semantika

Tibbiyot terminlari: diagnostika, terapiya, infeksiya

Texnika terminlari:generator, transformator, kompressor

Terminologiya ilmiy fikrni aniq va ixcham ifodalashga xizmat qiladi.

2. Atama (termin) tushunchasi

Atama yoki termin — muayyan ilmiy tushunchani aniq ifodalovchi so‘z yoki so‘z birikmasidir.

Terminlar oddiy so‘zlardan quyidagi jihatlari bilan farq qiladi:

- aniq tushunchani bildiradi
- ilmiy sohada qo‘llanadi
- ko‘pincha bir ma’noli bo‘ladi
- ma’lum tizimga kiradi

Masalan:

tilshunoslikda
fonema — nutq tovushining eng kichik ma’no farqlovchi birligi

matematika
integral — funksiyaning yig‘indisini ifodalovchi matematik tushuncha

tibbiyot
diagnostika — kasallikni aniqlash jarayoni

Terminlar ko‘pincha xalqaro xarakterga ega bo‘ladi. Masalan:

- biologiya
- matematika
- grammatika

Bu terminlar ko‘plab tillarda o‘xshash shaklda qo‘llanadi.

CamScanner yordamida skanerlangan

3. Atamashunoslikning asosiy vazifalari

Atamashunoslik quyidagi vazifalarni bajaradi:

1. Terminlarni yig‘ish va o‘rganish

Har bir fan sohasidagi terminlar to‘planadi va ilmiy jihatdan o‘rganiladi.

2. Terminlarning ma’nosini aniqlash

Terminlar ifodalagan tushunchalar aniq belgilab beriladi.

3. Terminlarni tartibga solish

Terminlarning yagona shaklda qo‘llanishi ta’minlanadi.

4. Terminlarni standartlashtirish

Davlat va xalqaro darajada terminlar bir xil shaklda qo‘llanishi uchun standartlar yaratiladi.

5. Yangi terminlar yaratish

Fan rivoji bilan yangi tushunchalar paydo bo‘ladi va ularga yangi terminlar yaratiladi.

6. Terminologik lug‘atlar tuzish

Har bir soha uchun maxsus terminologik lug‘atlar yaratiladi.

4. Atamalarning asosiy xususiyatlari

Terminlar quyidagi belgilar bilan ajralib turadi:

Aniqlik

Termin ma’lum tushunchani aniq ifodalaydi.

Masalan:
fonema — nutq tovushining ma’no farqlovchi birligi.

Bir ma’nolilik

Termin odatda bitta ma’noga ega bo‘ladi.

Tizimlilik

CamScanner yordamida skanerlangan

Terminlar o‘zaro bog‘langan tizimni tashkil qiladi.

Masalan lingvistika tizimi:

fonetika

fonema

allofon

Barqarorlik

Terminlar ilmiy adabiyotlarda bir xil shaklda qo‘llanadi.

Qisqalik

Terminlar imkon qadar qisqa va aniq bo‘ladi.

5. Atamashunoslikning rivojlanish tarixi

Terminologiya fan sifatida XX asrda shakllangan. Ammo terminlardan foydalanish qadim zamonlardan mavjud bo‘lgan.

Qadimgi yunon olimlari ilmiy tushunchalarni ifodalash uchun maxsus so‘zlardan foydalanganlar.

Masalan:

Aristotel falsafada ko‘plab terminlarni joriy qilgan.

Keyinchalik Yevropa ilmiy an’analarida lotin va yunon tillari asosida ko‘plab terminlar yaratilgan.

XX asrda terminologiya mustaqil ilmiy soha sifatida rivojlana boshladi.

Terminologiya rivojida quyidagi olimlarning hissasi katta:

- Eugen Wüster — zamonaviy terminologiya nazariyasining asoschilaridan biri.
- Dmitry Lotte — rus terminologiya maktabining yetakchi vakili.

Ular terminlarni tartibga solish va standartlashtirish bo‘yicha ilmiy nazariyalar ishlab chiqqanlar.

O‘zbek tilida terminologiya XX asrning o‘rtalaridan boshlab faol rivojlana boshladi.

CamScanner yordamida skanerlangan

6. Terminologiya va professional leksika farqi

Terminologiya bilan bir qatorda professional leksika ham mavjud.

Ularning farqlari quyidagicha:

Terminologiya	Professional leksika
Ilmiy tushunchani ifodalaydi	Kasb jarayonida ishlatiladi
Rasmiy va standart bo‘ladi	Ko‘proq og‘zaki nutqda qo‘llanadi
Ilmiy adabiyotlarda ishlatiladi	Kasb egalarining kundalik nutqida ishlatiladi

Masalan kulolchilikda:

Termin:
keramika

Professional so‘z: xum, kosa, tandir

Professional leksika ko‘pincha xalq tilidan olingan bo‘ladi.

Shuni aytish kerakki, har qanday fan, uning ma’lum soha yoki tarmog‘i o‘zining asosiy tushunchalar bazasiga ega. Ilm-fan sohasida bunday birliklarni atashda umumiy nomi sifatida *“termin”* so‘zi ishlatiladi. Ilmiy adabiyotlarda terminga turlicha ta’rif beriladi. Bu masalada olimlar o‘zlarining ko‘plab mulohazalarini bildirilib o‘tishgan. Masalan, L.P. Krisin o‘z tadqiqotlarida “*Termin* lotincha *“terminus”* so‘zidan olingan bo‘lib, *chegara, chegara belgisi, chek* ma’nolarini anglatadi”[1], deb ta’riflaydi. Rus tilshunosi V.P.Danilenko XX asrning 40-70-yillarida yaratilgan ilmiy izlanishlarni tahlil qilar ekan, u termin tushunchasiga olimlar tomonidan berilgan 19 ta ta’rifni keltirib o‘tadi. Hozirgi kunda esa termin tushunchasining 3000 dan ortiq ta’rifi bor[2], ammo shunga qaramay, termin va kasb-hunar leksikasining mazmun-mohiyati to‘liq ochib berilmagan. Termin va kasb-hunar leksikasi ilmiy adabiyotlarda[3] quyidagi jihatlariga ko‘ra farqlanadi:

---

[1] Крысин Л.П. Толковый словарь иноязычных слов. – М., 1998. – 503 с.
[2] Атанасова И. О характеристике термина // Balkanskaya rusistika .velikotirnobckiy universiitet. http://WWW.russian.slavica.org/article1190. html
[3] Усманов С. Ўзбек терминологиясининг баъзи масалалари. – Тошкент: Ўкитувчи, 1968. – Б.15.

CamScanner yordamida skanerlangan

1. Terminlar ma'lum sohada qo'llanilib, iste'mol doirasi chegaralangan. Professional leksika umumxalq tiliga o'tgan va qo'llanish doirasi terminlarga nisbatan keng bo'lgan birlik.

2. Terminlar muayyan soha kishilari tomonidan maxsus qabul qilinadi va rasmiylashtiriladi. Kasb-hunar leksikasi esa, ma'lum kasb kishilari tomonidan asrlar davomida yaratiladi.

3. Termin asosan ilmiy tushuncha ifodalovchi vosita sifatida asosan yozma shaklda yuzaga keladi. Kasb-hunar leksikasi ma'lum kasb egalari orasida og'zaki shaklda yuzaga keluvchi birlikdir.

4. Kasb-hunar leksikasining dialektal varianti mavjud, terminlarda esa bunday holat kuzatilmaydi.

5. Termin fan va texnikaning umumjahon, umumdavlat miqyosidagi rivojiga bog'liq. Kasb-hunar leksikasi ma'lum mahalliy chegarada va faqat sohaga oid ichik guruh jamoasi tomonidan qo'llanadi.

Demak, kasb-hunar leksikasi va termin differensial belgilariga ko'ra farqlansa, integral belgilariga ko'ra birlashadi. Terminlar fan va texnikaning umumjahon miqyosida rivojlanishi bilan bog'liq bo'lsa, kasb-hunar leksikasi mahalliy chegaraga, tor doira munosabatiga egaligi bilan farqlanadi[4]. Kasb-hunar leksikasining termindan farq qiluvchi asosiy differensial belgisi dialektal variantining mavjudligi bilan xarakterlanadi. Terminlarda bunday xususiyat uchramaydi. Masalan, quyidagi jadvalda kulolchilik leksikasining dialektal variantlari berilib, ularning hudud jihatdan nomlanishidagi farqli tomonlari ko'rsatib o'tilgan[5]:

7. Kasb-hunar leksikasida atamalarning o'rni

Ўзбек тили лексикологияси (коллектив) – Тошкент: Фан, 1981. – Б. 32-33.

Усманов С. Ўзбек терминологиясининг баъзи масалалари. – Тошкент: Ўқитувчи, 1968. – Б. 15.

Художественная керамика Узбекистана. – Ташкент:Издательство АНУз 1961.– С.13-15.

CamScanner yordamida skanerlangan

Kasb-hunar leksikasi muayyan hunar yoki ishlab chiqarish bilan bog‘liq so‘zlar majmuasidir.

Masalan;

kulolchilik leksikasl temirchilik leksikasi tandirchilik leksikasi

Kasb-hunar leksikasida ikki turdagi birliklar mavjud:

1. terminlar
2. professional so‘zlar

Masalan tandirchilikda:

tandir

loy

g‘isht

o‘choq

Bu so‘zlar kasb bilan bog‘liq bo‘lib, kasb-hunar leksikasini tashkil qiladi.

Kasb-hunar leksikasini o‘rganish:

- til boyligini aniqlash
- milliy madaniyatni o‘rganish
- tarixiy hunarlarni tadqiq qilish

uchun muhim hisoblanadi.

8. O‘zbek tilida atamashunoslik

O‘zbek tilida terminologiya ilmiy tadqiqotlar natijasida rivojlanib bormoqda. Turli fan sohalariga oid terminologik lug‘atlar yaratilgan.

Masalan:

- lingvistik terminlar lug‘ati
- tibbiyot terminlari lug‘ati
- texnika terminlari lug‘ati

CamScanner yordamida skanerlangan

Hozirgi davrda yangi texnologiyalar bilan bog'liq ko'plab terminlar paydo bo'lmoqda

Masalan

internet

platforma

algoritm

Bu terminlar o'zbek tilida ham keng qo'llanmoqda.

Atamalar va atamashunoslik

1. Atamalarni yaratish tamoyillari va ularni tartibga solish muammolari bilan shug'ullanuvchi tilshunoslikning maxsus bo'limi atamashunoslik *(terminologiya)* deb yuritiladi.
2. Ma'lum fan yoki kasb-hunar sohasidagi muayyan bir tushunchani aniq ifodalash uchun ma'nosi maxsuslashtirilgan so'z yoki so'z birikmalariga *atama* (*termin*) deyiladi. Atamalar qo'llanishiga ko'ra ikkiga bo'linadi: 1) ilmiy atamalar 2) kasbiy atamalar

1. ***Ilmiy atamalar* — ma'lum bir fan doirasida qo'llanadigan atamalar. Ular ham o'z ichida ikki yo'l bilan hosil qilinadi:**

a) umumxalq tilidagi so'zlardan ma'nosini maxsuslashtirish orqali. Bunda so'zlar umumxalq tilida bir ma'noni, fan tilida esa boshqa ma'noni anglatadi. M: *ot-ism, ot-otmoq (fe'l), ot-so'z turkumi; ildiz-daraxt tomiri, ildiz-matematik tushuncha*

b) boshqa tillardan ilmiy tushuncha uchun atama olish orqali. Bular faqat shu fan sohasidagina qo'llanib, umumxalq tilida kam ishlatiladi. M: *kasr, musbat, fonema, valentlik, sinus, kosinus*

2. ***Kasbiy atamalar*** — ma'lum bir kasb-hunar doirasida aniq bir ma'noni ifodalash uchun qo'llaniladigan so'zlar. Kasbiy atamalar faqat kasb-hunar egalari tomonidan ishlatilib, ulargagina tushunarli bo'ladi. M:andova (suvoqchilar), g'undak (tandirchilar) sepoya (kulolchilik)

Shu kunga qadar bir nechta fanlarni o'qidingiz. Har qaysi fanda ma'lum ilmiy tushunchalarni ifodalovchi o'ziga xos so'zlarga duch keldingiz. Masalan, kimyo fanidagi *suv* so'zining ma'nosi umumxalq tilida qo'llaniladigan *suv* so'zining

CamScanner yordamida skanerlangan

ma'nosidan farq qiladi. Xuddi shunday holatni *temir, oltingugurt, oltin* singari so'zlarda ham kuzatish mumkin.

Bundan tashqari, turli kasb-hunar tarmoqlarida ham umumxalq tilidan ma'nosi chegaralab olingan so'zlar qo'llaniladi. Masalan, chevarchilik sohasidagi *suv* so'zining ma'nosi umumxalq tilidagi suv so'zining ma'nosidan tamomila farq qiladi. Shuningdek, duradgorlik sohasida ishlatiladigan *qosh* so'zining ma'nosi umumxalq tilidagi *qosh* so'zining ma'nosidan yanada boshqacharoq. Atamalar o'zbek tilining ichki imkoniyatlari negizida hosil qilinishi bilan birga, boshqa tillardan ham tayyor holda olinadi. Masalan, *menejment, konsalting* kabi.

Atamalarni tartibga solish har bir tilda katta ahamiyatga ega. Shuning uchun atamalarni yaratish tamoyillari va ularni tartibga solish muammolari bilan shug'ullanuvchi tilshunoslikning maxsus bo'limi borki, bunday bo'lim atamashunoslik (*terminologiya*) deb yuritiladi.

Atamashunoslikning o'rganish birligi **atamalar** (terminlar)dir.

Har bir fan, kasb-hunar tarmog'i atamalarsiz ish ko'ra olmaydi. Shuning uchun atamashunoslik muammolari faqat tilshunoslikninggina muammosi bo'lib qolmay, u barcha fan va kasb-hunarning ham asosiy masalalaridandir. Shuning uchun ham Vazirlar Mahkamasi qoshida barcha fan, kasb-hunar sohalarida atamalarni tartibga solish muammosi bilan shug'ullanuvchi atamashunoslik qo'mitasi faoliyat ko'rsatib kelmoqda.

Atamalarni mumkin qadar milliylashtirish, tilimizning ichki imkoniyatlaridan atamalar yaratishda unumli foydalanish (kichik korxona, jamoa xo'jaligi, tadbirkor, qo'shma korxona kabi), shu bilan birga, iqtisodiy-siyosiy, ilmiy-texnik taraqqiyotimizga doir yangi tushunchalarni ifodalovchi chet tilidan kirib kelgan atamalarni ham zarur hollarda qabul qilish (kompyuter, fermer, dizayn) hozirgi atamashunosligimizning bosh tamoyili sanaladi. Shuning uchun ham xalq o'rtasida keng iste'molda bo'lgan radio (ovoznigor emas), aeroport (tayyoragoh emas), institut (oliygoh emas), avtobus (ko'pkursi emas), telefon (durovoz emas), samolyot (uchoq emas) kabi atamalar tilimizda saqlab qolindi.

CamScanner yordamida skanerlangan

Shuningdek, iqtisodiy hayotimizda mustaqillik sharoitida buyuk burilishlar bo'lganligi sababli, ana shu reallikni ifodalovchi qator chet tilidan kirgan atamalar tayyor holda qabul qilindi: *birja, diler, aksiya, audit, auditor* kabi. Ana shu yo'llar bilan atamalar izga solinmoqda.

Istagan o'zbek tilida so'zlashuvchilardan *ildiz* nima deb so'rasangiz, o'simlikning oziqa bilan ta'minlab turadigan qismi deb javob beradi.

Lekin matematikaga daxldor kishilar bu savolga ishorasi, matematik amallardan biri ekanligini aytadi.

Ko'rinadiki, bir so'z umumxalq tilida bir ma'noni, ma'lum ixtisoslik sohasida esa boshqa ma'noni ifodalaydi yoki *qosh* so'zi umumxalq tilida «odamning yuz qismida ko'z kosasidan tepada yoysimon shaklda o'sib chiqqan yung» hamda «yon» (qoshimda o'tiribdi) ma'nolarini bildirsa, duradgorlikda boshqa ma'noni ifodalaydi.

Muayyan fan tarmoqlari, kasb-hunar sohalarida ma'lum tushunchalarni aniq ifodalash uchun umumxalq tilida ishlatilayotgan so'zlardan ma'nosini maxsuslashtirish yo'li bilan foydalaniladi. Masalan, yuqorida keltirilgan misolda matematik tushuncha uchun umumxalq tilidan *ildiz* so'zining ma'nosini maxsuslashtirish yo'li bilan olingan. Agar umumxalq tilida ana shunday so'zlarni topish imkoniyati bo'lmasa, u vaqtda boshqa tillardan tayyor holda olinadi. Masalan, *fonema, valentlik, element, sinus, kosinus* va boshqalar.

Ma'lum fan yoki kasb-hunar sohasidagi muayyan bir tushunchani aniq ifodalash uchun ma'nosi maxsuslashtirilgan so'z yoki so'z birikmalariga atama (termin) deyiladi.

ATAMASHUNOSLIK MUAMMOLARI

Har qanday fan sohalarining rivojida shu fanga doir atamalarni izga solish katta ahamiyatga ega.

CamScanner yordamida skanerlangan

Istiqlolga erishgunga qadar o‘zbek ilmiy-texnikaviy va boshqa sohalardagi atamalarning rivojiga e’tibor berilmadi. Natijada atamalarning ko‘pchiligi rus tilida qanday bo‘lsa, shundayligicha olindi. Masalan, *spravka, doklad, kanselyariya* va boshqalar.

Mustaqillik sharoitida atamalarni izga solish eng dolzarb vazifalardandir.

Atamalarni tartibga solish harakati mustaqillikning ilk davrlarida turli yo‘sinda olib borildi: a) rus tilidan va bu til orqali Yevropa tillaridan kirib kelgan atamalarning o‘rniga arab-fors tilidan atamalar tanlash: *aeroport* o‘rniga *tayyoragoh*; *samolyot* o‘rniga *tayyora*; *institut* o‘rniga *oliygoh*, *rayon* o‘rniga *nohiya*, *radio* o‘rniga *ovoznigor*, *telefon* o‘rniga *durovoz* kabilar; b) rus tilidan va bu til orqali Yevropa tillaridan kirib kelgan atamalarning o‘zbek tilining ichki imkoniyatlarini qidirib, o‘zbekcha muqobillarini topish. Agar muqobili bo‘lmasa, boshqa tillardan olingan atamalarni o‘zbek tili fonetik qonuniyatiga moslashtirib qo‘llash. Masalan, *aksiya – hissa, aksioner –hissador, kanselyariya –devonxona, pechat –muhr, gimn –madhiya, tamojnya–bojxona, bank –banka, samolyot –samolyot, vertolyot –vertolyot, raketa – raketa, tank –tank, telefon –telefon, kompyuter –kompyuter* kabi. Atamalarni izga solishning keyingi yo‘li istiqbolli yo‘l ekanligi hammaga ayon bo‘ldi, chunki boshqa tillardan atama qabul qilmaydigan birorta ham til yo‘q. Masalan, *telefon, kompyuter* atamalari dunyoning hamma tillariga kirib borgan.

Hozirgi kunimizda o‘zbek tili *birja, dizayn, lizing, marketing, menejment, monitoring, audit* singari yuzlab boshqa tillardan olingan atamalar hisobiga boyib bormoqda.

Xulosa

Atamashunoslik tilshunoslikning muhim sohalaridan biri bo‘lib, u ilmiy tushunchalarni ifodalovchi terminlar tizimini o‘rganadi. Terminlar ilmiy fikrni aniq va tushunarli ifodalashga xizmat qiladi. Har bir fan o‘zining terminologik tizimiga ega bo‘ladi. Terminologiya ilm-fan rivoji bilan doimo boyib boradi.

CamScanner yordamida skanerlangan

Kasb-hunar leksikasi va professional so'zlar ham tilning muhim qatlamlaridan biri hisoblanadi. Ular xalqning mehnat faoliyati, madaniyati va tarixini aks ettiradi.

Terminologiya va kasb-hunar leksikasini o'rganish til boyligini aniqlash, ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish va milliy madaniyatni chuqurroq anglash uchun muhim ahamiyatga ega.

O'zbek tili qoida va me'yorlari asosida shakllantirilgan hamda rasmiy muomalaga kiritiladigan yangi so'z va atamalar RO'YXATI

T/r	Chet tillarga oid so'z va atamalar	Ularning ma'nosi	Rasmiy muomalaga kiritiladigan shakli	Amaldagi qonunchilik hujjatlarida qo'llanishi
1.	**Аванс**	Fransuz tilidan o'zlashgan so'z bo'lib, "oldindan to'lov", "jismoniy yoki yuridik shaxs tomonidan boshqasiga kelgusida to'lanadigan haq hisobidan oldindan beriladigan pul miqdori" degan ma'noni bildiradi.	**Bo'nak**	"Avans" va "bo'nak" atamalari qonunchilik hujjatlarida, rasmiy ish yuritishda hamda jonli muloqotda barobar qo'llanmoqda. "Bo'nak" atamasi o'zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma'nosini ifodalaydi hamda atamaning yagona shaklda qo'llanishiga olib keladi.

CamScanner yordamida skanerlangan

2.	**Автопилот**	Yunon va fransuz tillaridan o‘zlashgan so‘z birikmasi. Turli transport vositalarini inson aralashuvisiz avtomatik boshqarish tizimi ma’nosida qo‘llaniladi.	**Avtoboshqaruv**	“Avtopilot” atamasi tegishli sohalar, jonli muloqotda hamda qonunchilik hujjatlarida qo‘llanmoqda. “Avtoboshqaruv” atamasi o‘zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma’nosini ifodalaydi. Hozirda turli lug‘atlar, OAV, rasmiy saytlar, ijtimoiy tarmoqlarda ishlatib kelinmoqda.
3.	**Айсберг**	Nemis tilidan o‘zlashgan so‘z bo‘lib, okean va dengizlarda erkin suzib yuruvchi katta muz bo‘lagi – “muz tog‘” degani.	**Muztog‘**	“Aysberg” va “muztog‘” atamalari darslik, qo‘llanmalarda, firma va tovar nomi sifatida qo‘llangan. Bundan tashqari, lug‘atlarda o‘zaro sinonim sifatida berilib, OAV, rasmiy saytlar, ijtimoiy tarmoqlarda foydalanilmoqda. “Muztog‘” atamasi o‘zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma’nosini ifodalaydi.

CamScanner yordamida skanerlangan

4.	**Бодикамера**	Ingliz tilidan o‘zlashgan so‘z bo‘lib, “tana kamerasi” ma’nosida keladi.	**Yonkamera**	“Bodikamera” atamasi tegishli sohalar, jonli muloqotda hamda qonunchilik hujjatlarida qo‘llanmoqda. “Yonkamera” atamasi o‘zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma’nosini ifodalaydi. Hozirda turli lug‘atlar, OAV, rasmiy saytlar, ijtimoiy tarmoqlarda ishlatib kelinmoqda.
5.	**Брызговик**	Rus tilidan o‘zlashgan so‘z. G‘ildiraklardan otiladigan loy va suv turli tomonlarga sachrashining oldini oladigan jihoz.	**Loyto‘skich**	Ushbu atama qonunchilik hujjatlarida *“sachratmagichlar (brizgovik)”* shaklida qo‘llangan. Jonli muloqotda esa “brizgovik” tarzida ishlatib kelinmoqda. “Loyto‘skich” atamasi o‘zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma’nosini ifodalaydi.
6.	**Внедорожник**	Rus tilidan o‘zlashgan so‘z bo‘lib, qiyin sharoitlarga chidamli avtomobil	**Yo‘ltanlamas**	“Yo‘ltanlamas” atamasi o‘zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma’nosini ifodalaydi. Bundan tashqari, atamadan OAV, rasmiy

CamScanner yordamida skanerlangan

		ma'nosini bildiradi.		saytlar, ijtimoiy tarmoqlarda foydalanib kelinmoqda.
7.	**Дискуссия**	Lotincha "discussio" so'zidan o'zlashgan bo'lib, muammo yuzasidan erkin muhokama, bahs, munozaraga kirishish ma'nosini bildiradi.	**Bahs, munozara**	"Diskussiya" atamasi darslik, qo'llanmalar, ilmiy ishlarda qo'llanmoqda. "Bahs", "munozara" atamalari o'zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma'nosini ifodalaydi. Ular manbalarda sinonim sifatida birga qo'llanib, OAV, rasmiy saytlar, ijtimoiy tarmoqlarda foydalanilmoqda.
8.	**Доставка**	Rus tilidan o'zlashgan so'z bo'lib, tovarlarni belgilangan manzilga yetkazish, eltib berish ma'nolarida keladi.	**Yetkazish**	"Dostavka" so'zi umumiy ovqatlanish shoxobchalarida, savdo, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatishda, tovar, narsa-buyumlarni yetkazish xizmatlari, reklamalarda, umuman, jonli so'zlashuvda faol qo'llanmoqda. "Yetkazish" so'zi o'zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma'nosini ifodalaydi.

CamScanner yordamida skanerlangan

9.	**Зона**	Yunoncha “zona” so‘zidan o‘zlashgan bo‘lib, “mintaqa”, “belbog‘”, chiziqlar bilan belgilangan chegara joylar ma’nosini bildiradi.	**Hudud**	“Zona” atamasi tegishli sohalar, jonli muloqotda hamda qonunchilik hujjatlarida qo‘llanmoqda. “Hudud” atamasi o‘zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma’nosini ifodalaydi.
10.	**Карвинг**	Ingliz tilidan o‘zlashgan so‘z bo‘lib, “kesish”, “o‘yish” degani. Hozirda meva, sabzavot va narsa-buyumlarga kesib, o‘yib bezak berish san’ati ma’nolarida qo‘llanmoqda.	**O‘ymabezak**	“Karving” atamasi tegishli sohalar hamda qonunchilik hujjatlarida qo‘llanmoqda. “O‘ymabezak” atamasi o‘zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma’nosini ifodalaydi.
11.	Конфиденциал	Lotincha “confidentialis” so‘zidan olingan bo‘lib, “ishonchga	**Maxfiy**	“Konfidensial” atamasi tegishli sohalar hamda qonunchilik hujjatlarida qo‘llanmoqda.

CamScanner yordamida skanerlangan

		loyiq", "maxfiy" degan ma'noga to'g'ri keladi.		"Maxfiy" atamasi o'zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma'nosini ifodalaydi.
12.	**Кластер**	Ingliz tilidan o'zlashgan so'z bo'lib, "mo'y qalam", "to'plam", "to'da" degan ma'noda keladi. Bir maqsad uchun birlashgan kichik tuzilma.	**Klaster**	"Klaster" atamasi qonunchilik hujjatlarida, rasmiy ish yuritishda hamda jonli muloqotda qo'llanmoqda. "Klaster" atamasi keng ommalashgan tushuncha, o'zbek tiliga o'zlashib, lug'at boyligini oshirishga xizmat qiladi.
13.	**Коворкинг**	Ingliz tilidan o'zlashgan so'z bo'lib, "hamkorlik" degani. Tadbirkorlar yoki turli ish beruvchilar uchun ishlaydigan odamlar tomonidan jihozlar, g'oyalar va bilimlar almashishga mo'ljallangan	**Ish markazi**	"Kovorking" atamasi tegishli sohalar hamda qonunchilik hujjatlarida qo'llanmoqda. "Ish markazi" atamasi o'zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma'nosini ifodalaydi.

CamScanner yordamida skanerlangan

		ofis yoki boshqa ish muhiti.		
14.	**Коловорот**	Rus tilidan o‘zlashgan so‘z. Aksariyat hollarda yog‘ochda diametri katta teshiklarni parmalash yordamida ochish uchun ishlatiladigan qo‘l asbobi.	**Qo‘lparma**	“Kolovorot” atamasi texnika, avtomobilsozlik sohalarida qo‘llanmoqda. “Qo‘lparma” atamasi o‘zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma’nosini ifodalaydi.
15.	**Коридор**	Italyan tilidan o‘zlashgan so‘z bo‘lib, bino ichidagi xonalarni bir-biriga bog‘lovchi yo‘lak ma’nosini beradi.	**Yo‘lak**	“Koridor” atamasi jonli muloqot, tegishli sohalar hamda qonunchilik hujjatlarida qo‘llanmoqda. “Yo‘lak” atamasi o‘zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma’nosini ifodalaydi.
16.	**Котлован**	Rus tilidan o‘zlashgan so‘z bo‘lib, “poydevor chuquri” degan	**Xandaq**	“Kotlovan” atamasi tegishli sohalar hamda qonunchilik hujjatlarida qo‘llanmoqda. “Xandaq” atamasi o‘zbekcha muqobil sifatida

CamScanner yordamida skanerlangan

		ma'noni bildiradi.		tushunchaning ma'nosini ifodalaydi.
17.	**Лебёдка**	Rus tilidan o'zlashgan so'z. Baraban yoki "yulduzcha"ga o'raladigan harakatlanuvchi arqon (yoki zanjir) vositasida yuklarni ko'tarish va boshqa yerga ko'chirishga xizmat qiluvchi moslama.	**Chig'ir**	"Lebyodka" va "chig'ir" atamalari tegishli sohalar hamda qonunchilik hujjatlarida barobar qo'llanmoqda. "Chig'ir" atamasi o'zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma'nosini ifodalaydi.
18.	**Лидер**	Ingliz tilidan o'zlashgan so'z bo'lib, "birinchi", "birinchi yuruvchi", "yetakchi" degan ma'nolarni bildiradi.	**Yo'lboshchi, yetakchi**	"Lider" atamasi tegishli sohalar, jonli muloqotda hamda qonunchilik hujjatlarida qo'llanmoqda. "Yo'lboshchi" va "yetakchi" atamalari o'zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma'nosini ifodalaydi.
19.	**Линк**	Ingliz tilidan o'zlashgan so'z bo'lib,	**Havola**	"Link" atamasi ilmiy tadqiqot ishlarida, o'quv jarayonida, umuman,

CamScanner yordamida skanerlangan

		"bog'lam", "aloqa", "ikki narsa yoki vaziyat o'rtasidagi munosabat, bog'lanish" ma'nolarida qo'llaniladi.		jonli so'zlashuvda faol qo'llanmoqda. "Havola" atamasi o'zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma'nosini ifodalaydi.
20.	**Маркировка**	Nemis tilidan o'zlashgan so'z bo'lib, "tamg'alash", "belgilash" degan ma'noni bildiradi.	**Tamg'alash**	"Markirovka" va "tamg'alash" atamalari tegishli sohalar hamda qonunchilik hujjatlarida barobar qo'llanmoqda. "Tamg'alash" atamasi o'zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma'nosini ifodalaydi.
21.	Маршрут	Fransuz tilidan o'zlashgan so'z bo'lib, "yurish", "yo'l", "yo'nalishli yo'l" ma'nolarini bildiradi.	Yo'nalish	"Marshrut" atamasi tegishli sohalar, jonli muloqotda hamda qonunchilik hujjatlarida qo'llanmoqda. "Yo'nalish" atamasi o'zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma'nosini ifodalaydi.
22.	**Мастер класс**	Ingliz tilidan o'zlashgan so'z	**Mahorat darsi**	"Masterklas" atamasi tegishli sohalar, jonli

CamScanner yordamida skanerlangan

		bo‘lib, “mahorat darsi”, “mahorat ustaxonasi” degan ma’noni ifodalaydi.		muloqotda hamda qonunchilik hujjatlarida qo‘llanmoqda. “Mahorat darsi” atamasi o‘zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma’nosini ifodalaydi.
23.	**Мотивация**	Lotincha “movere” so‘zidan olingan bo‘lib, “harakat”, “harakat qilishga undash” ma’nosida kelgan.	**Ruhlantirish, rag‘bat**	“Motivatsiya” atamasi tegishli sohalar, jonli muloqotda hamda qonunchilik hujjatlarida qo‘llanmoqda. “Ruhlantirish” va “rag‘bat” atamalari o‘zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma’nosini ifodalaydi.
24.	**Навигатор**	Lotincha “navigator” so‘zidan o‘zlashgan bo‘lib, “kemani yo‘lga boshlash/yo‘llash” ma’nosini bildirgan.	**Yo‘llagich**	“Navigator” atamasi tegishli sohalar, jonli muloqotda hamda qonunchilik hujjatlarida qo‘llanmoqda. “Yo‘llagich” atamasi o‘zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma’nosini ifodalaydi.
25.	**Наждак**	Rus tili orqali o‘zlashgan so‘z. Najdak	**Qumqog‘oz**	“Najdak” atamasi jonli muloqotda, qonunchilik

CamScanner yordamida skanerlangan

		minerali bilan qoplangan qog‘oz, qurilish sohasida hamda metallarni silliqlashda foydalaniladi.		hujjatlarida qo‘llanmoqda. “Qumqog‘oz” atamasi o‘zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma’nosini ifodalaydi.
26.	**Оправа**	Rus tilidan o‘zlashgan so‘z bo‘lib, biron narsani joylash mumkin bo‘lgan asos, gardish, tegra ma’nolarida keladi.	**Gardish**	“Oprava” atamasi tegishli sohalar, jonli muloqotda hamda qonunchilik hujjatlarida qo‘llanmoqda. “Gardish” atamasi o‘zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma’nosini ifodalaydi.
27.	**Отвёртка**	Rus tilidan o‘zlashgan so‘z bo‘lib, “burash”, “aylantirish” ma’nosida keladi, burama mixlarni qotirish va yechib olishda ishlatiladigan asbob nomi.	**Buragich**	“Otvyortka” atamasi tegishli sohalar, jonli muloqotda hamda qonunchilik hujjatlarida qo‘llanmoqda. “Buragich” atamasi o‘zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma’nosini ifodalaydi.
28.	**Парол**	Fransuz tilidan	**O‘ron**	“Parol” atamasi tegishli sohalar, jonli muloqotda

CamScanner yordamida skanerlangan

		o‘zlashgan so‘z bo‘lib, “maxfiy shartli so‘z” degan ma’noda keladi.		hamda qonunchilik hujjatlarida qo‘llanmoqda “O‘ron” atamasi qadimgi yozma manbalarimizda aynan “parol” tushunchasining ma’nosida ishlatib kelingan. Atama o‘zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma’nosini ifodalaydi va lug‘at boyligini oshirishga xizmat qiladi.
29.	**Переплёт**	Rus tilidan o‘zlashgan so‘z bo‘lib, “kitobni muqovalash” degan ma’noni bildiradi.	**Muqovalash**	“Pereplyot” atamasi qonunchilik hujjatlarida qo‘llanmoqda. Nashriyot, bosmaxona ishlarida, tashqi reklamalarda, umuman, so‘zlashuvda faol so‘z hisoblanadi. “Muqovalash” atamasi o‘zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma’nosini ifodalaydi.
30.	Полик	Rus tilidan o‘zlashgan so‘z bo‘lib, “kiyim qiyqimi”, “gilamcha”, “to‘shama”,	To‘shama	“Polik” atamasi narsa-buyum nomi sifatida faol qo‘llanadigan so‘zlardan biri hisoblanadi.

CamScanner yordamida skanerlangan

		"avtomobil gilamchasi" ma'nolarini bildirgan.		"To'shama" atamasi o'zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma'nosini ifodalaydi.
31.	**Портфолио**	Lotin va italyan tillaridan o'zlashgan so'z birikmasi bo'lib, "muhim hujjatlar papkasi", "yutuqlar jamlanmasi" degan ma'nolarni bildiradi.	**Yig'majild**	"Portfolio" atamasi tegishli sohalar hamda qonunchilik hujjatlarida qo'llanmoqda. "Yig'majild" atamasi o'zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma'nosini ifodalaydi.
32.	**Прогрессив**	Lotincha "progressus" so'zidan o'zlashgan bo'lib, "ilg'or", "muvaffaqiyat", "ilgari yurish" ma'nolarida kelgan.	**Ilg'or**	"Progressiv" atamasi tegishli sohalar hamda qonunchilik hujjatlarida qo'llanmoqda. "Ilg'or" atamasi o'zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma'nosini ifodalaydi.
33.	**Растушевка**	Rus tilidan o'zlashgan so'z bo'lib, "soya berish", "bir	**Qoshpardoz**	"Rastushevka" atamasi xizmat ko'rsatish sohasida qo'llaniladi.

CamScanner yordamida skanerlangan

		rangdan ikkinchisiga tush yordamida silliq o‘tish” degan ma`nolarda keladi.		“Qoshpardoz” atamasi o‘zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma`nosini ifodalaydi.
34.	**Светофор**	Rus va yunon tillaridagi so‘zlar birikmasi bo‘lib, “nur taratuvchi”, avtomobillar harakatini tartibga soluvchi chiroq ma’nosini bildirgan.	**Yo‘lchiroq**	“Svetofor” atamasi tegishli sohalar, jonli muloqotda hamda qonunchilik hujjatlarida qo‘llanmoqda. Harakatni tartibga soluvchi qurilma sifatida so‘zlashuvda faol so‘zlardan biri hisoblanadi. “Yo‘lchiroq” atamasi o‘zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma’nosini ifodalaydi.
35.	**Силлабус**	Lotincha “syllabus” so‘zidan olingan bo‘lib, “ishlar ro‘yxati”, “katalog”, “ilova” degan ma’noda qo‘llanilgan.	**Ishchi dastur**	“Sillabus” atamasi tegishli sohalar hamda qonunchilik hujjatlarida qo‘llanmoqda. “Ishchi dastur” atamasi o‘zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma’nosini ifodalaydi.

CamScanner yordamida skanerlangan

36.	**Смарт**	Ingliz tilidan o‘zlashgan so‘z bo‘lib, “aqlli”, “ustomon”, “epchil” ma’nolarida qo‘llanilgan. Murakkab texnik vazifalarni tez va xatosiz bajaradigan qurilma.	**Aqlli**	“Smart” va “aqlli” atamalari tegishli sohalar hamda qonunchilik hujjatlarida barobar qo‘llanmoqda. “Aqlli” atamasi o‘zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma’nosini ifodalaydi.
37.	**Челленж**	Ingliz tilidan o‘zlashgan so‘z bo‘lib, “chaqiriq”, “bellashuv”, “chorlov” ma’nolarida keladi.	**Chorlov**	“Chellenj” atamasi tegishli sohalar, jonli muloqotda hamda qonunchilik hujjatlarida qo‘llanmoqda. “Chorlov” atamasi o‘zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma’nosini ifodalaydi. Hozirda OAV, rasmiy saytlar, ijtimoiy tarmoqlarda ishlatilib kelinmoqda.
38.	**Шуруп**	Nemis tilidan o‘zlashgan so‘z. Metall, yog‘och va	**Buramamix**	“Shurup” atamasi tegishli sohalar, jonli muloqotda hamda qonunchilik hujjatlarida qo‘llanmoqda.

CamScanner yordamida skanerlangan

		plastik jismlarni bir-biriga ulash, bog‘lash uchun qo‘llaniladigan burama mix turi ma’nolarini bildiradi.		“Buramamix” atamasi o‘zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma’nosini ifodalaydi.
39.	**IT парк**	Ingliz tilidan o‘zlashgan so‘z birikmasi bo‘lib, axborot texnologiyalari parki ma’nosini bildiradi.	**AT parki (Axborot texnologiyalari parki)**	“IT parki” atamasi qonunchilik hujjatlarida faol qo‘llanmoqda. Bundan tashqari, ko‘plab e’lon, reklama, tashqi yozuvlarda ham shu shaklda yozilmoqda. Tushunchaning bu shaklda berilishi o‘zbek tili qoidalariga mos emas. “AT parki” (Axborot texnologiyalari parki) atamasi o‘zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma’nosini ifodalaydi.
40.	**IT технология-лари**	Ingliz tilidan o‘zlashgan so‘z birikmasi bo‘lib, axborot texnologiyalari	**Axborot texnologiya-lari (AT)**	“IT texnologiyalari” atamasi qonunchilik hujjatlarida faol qo‘llanmoqda. Bundan tashqari, ko‘plab e’lonlar, reklamalar, tashqi

CamScanner yordamida skanerlangan

		ma'nosini bildiradi.		yozuvlarda ham shu shaklda ishlatilmoqda. "Axborot texnologiyalari" (AT) atamasi o'zbekcha muqobil sifatida tushunchaning ma'nosini ifodalaydi.

CamScanner yordamida skanerlangan